

СУТЬ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА КОЛЕДЖУ

Ірина Мося,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії науково-методичного супроводу
підготовки фахівців у коледжах
Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7641-3352>

Анотація. У статті зосереджено увагу на професійну компетентність викладача коледжу, її складові, а саме: наукову компетентність з предмета; психолого-педагогічну, методичну, дидактичну компетентність у вихованні студентів; культурна, екологічну, профорієнтаційну, соціальну, правову, політичну; компетентність у самовдосконаленні. Визначено суть професійної компетентності викладача фахового коледжу та її структурні компоненти.

Ключові слова: професійна компетентність, викладач фахового коледжу, студент, суть, структура.

THE ESSENCE AND STRUCTURE OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE COLLEGE TEACHER

Irina Mosya

Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Research Fellow
laboratories of scientific and methodical support
training of specialists in colleges
Institute of Professional Education
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article focuses on the professional competence of the college teacher, its components, namely: scientific competence in the subject; psychological-pedagogical, methodical, didactic competence in educating students; cultural, environmental, vocational, social, legal, political; competence in self-improvement. The essence of the professional competence of a teacher of a vocational college and its structural components have been determined.

Keywords: professional competence, vocational college teacher, student, essence, structure.

Орієнтація на формування цілісної особистості студента, його духовний, політичний, соціальний розвиток, на жаль, недостатньо присутній у практичній роботі викладача коледжу. Тому сьогодні неможливо обмежувати професійну компетентність викладача коледжу лише вміннями та навичками зі спеціальності. Варто, на нашу думку, професійну

компетентність педагога представити такими складовими, як: наукова компетентність з предмету; психолого-педагогічна, методична, дидактична компетентність у вихованні студентів; культурна, екологічна, профорієнтаційна, соціальна, правова, політична; компетентність у самовдосконаленні. У контексті підготовки викладача нової генерації особливого значення набуває рівень сформованості у педагогічного працівника коледжу професійної компетентності.

Загально визнано, що центральним, домінантним чинником активізації навчання студентів виступає педагогічна діяльність викладача, його здатність реалізовувати таку суб'єкт-суб'єктну взаємодію, яка забезпечує всебічний розвиток особистості студентів, їх талантів і творчих здібностей. Мова про професійну компетентність викладача як його можливість, готовність і здатність здійснювати ефективну педагогічну діяльність.

Оскільки в наявній науковій літературі поки що немає єдності думок учених щодо суті поняття «професійна компетентність викладача фахового коледжу», зупинимо увагу на уточненні його визначення. Послуговуючись положеннями логіки щодо визначення понять, відмітимо такі позиції:

- поняття – це знання суттєвих особливостей, властивостей, рис предметів, явищ дійсності, зв'язків і відношень між предметами;

- зміст поняття – це сукупність суттєвих характеристик (властивостей, сторін) предмета чи явища, що відображаються у свідомості людини за допомогою даного поняття; суттєвими є ті властивості класу предметів, за якими вони відрізняються між собою;

- під об'ємом поняття розуміють кількість предметів, явищ, що охоплюються цим поняттям (або відображаються у свідомості людини за допомогою цього поняття);

- під дефініцією (визначенням) поняття у логіці розуміють операцію, яка розкриває його зміст чи встановлює значення терміну, що його позначає;

- поняття, що відображають суттєві загальні ознаки класу об'єктів, називають *родовими або родами*; поняття, що відображають характеристики (властивості, сторони) окремих об'єктів і характеризуються меншим ступенем загальності називають *видовими або видами*.

Щодо предмета нашого дослідження, то у родо-видових відношеннях знаходиться така ланка понять: «компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність викладача», «професійна компетентність викладача фахового коледжу». Зокрема, поняття «професійна компетентність» є видовим по відношенню до родового поняття «компетентність»; у свою чергу, «професійна компетентність» є родовим поняттям щодо поняття «професійна компетентність педагогічного працівника». Нарешті, у цій низці понять «професійна компетентність викладача фахового коледжу» є видовим до решти родових для нього понять. На українському науковому полі і в освітній практиці визначено, що:

– *компетентність* – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей (Закон України «Про вищу освіту» (2014а);

– *компетентність* – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (Закон України «Про освіту» (2014b);

– *професійна компетентність* – здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку (Закон України «Про державну службу» (2017);

– *професійна компетентність* викладача – це єдність його теоретичної і практичної готовності здійснювати педагогічну діяльність (Курлянд, Осипова, & Гурін, 2012); спроможність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності.

Звернемося безпосередньо до визначення поняття «*професійна компетентність викладача фахового коледжу*». При цьому будемо орієнтуватися на такі логічні правила визначення понять (Пасько та ін., 2004):

- визначення повинно бути ясным, чітким і зрозумілим.
- визначення не повинно утворювати в собі кола;
- визначення має бути пропорційним: об'єм поняття, яке визначається, повинно бути рівним об'єму поняття, яке є визначальним;
- не існує абсолютно завершених і абсолютно досконалих визначень;
- видові поняття мають виключати один одного – один предмет входить в об'єм тільки одного видового поняття;
- сформульовані видові поняття мають бути найближчими видовими поняттями даного родового (не слід перескакувати через види);
- визначення має вибудовуватися без заперечень.

Насамперед, визначимося з суттєвою родовою ознакою. Варто відмітити, що і в щойно наведених дефініціях компетентності, і в науковій літературі при визначенні цих понять учені, найчастіше застосовують такі родові ознаки: «здатність»; «особистісне утворення»; «індивідуально-психологічна характеристика»; «властивість особистості»; «якість особистості»; «готовність» тощо. Словник української мови витлумачує поняття «здатність» як «властивість за значенням *здатний*» (1), як «природне обдарування, здібність» (2). У свою чергу, поняття «властивість» декларується як «якість, ознака, характерні для кого, чого» (Академічний тлумачний словник української мови, 1970, с. 703]. Не зупиняючись докладно на термінологічно-лінгвістичному аналізі решти термінів, які

порівняно рідше використовуються ученими у вказаних дефініціях, найближчою родовою ознакою вибираємо «*інтегративну властивість особистості*» (*інтегративний* – той, що об'єднує частини в ціле, суцільний, цілісний).

Орієнтуючись на наведені вище логічні правила визначення понять, у дослідженні обґрунтовано такі суттєві видові ознаки професійної компетентності викладача фахового коледжу: кваліфіковане виконання трудових функцій педагогічної діяльності; комплекс психолого-педагогічних, методичних, методологічних, екологічних, та ін. знань; уміння навчально-методичної роботи, навички виховання і розвитку особистості студентів; морально-етичні цінності; професійні якості; результат – достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти.

Відтак, ***професійну компетентність*** викладача фахового коледжу визначаємо як *інтегративну властивість особистості, що виявляється в педагогічній діяльності, поведінці та вчинках фахівця і зумовлює його готовність і здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції за рахунок збалансованого поєднання комплексу методологічних, психолого-педагогічних, методичних, організаційних, предметно-галузових (спеціальних), екологічних, правових та ін. знань, умінь навчально-методичної роботи, навичок виховання і розвитку особистості студентів, морально-етичних цінностей, необхідних професійних якостей (творче ставлення до освітньої діяльності; розумна любов до студентів; наполегливість і цілеспрямованість; відповідальність; витримка; самовладання; толерантність, доброта; педагогічна спостережливість і уважність; досконале володіння мовою і мисленням; натхнення та інтуїція; оптимізм; педагогічний такт; здоров'я і зовнішній вигляд та ін.) та зумовлює достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти.*

Природно, для кваліфікованого здійснення викладацької, виховної, методичної та ін. діяльності викладач має володіти педагогічними здібностями, природну основу яких складають задатки. Відтак, у структурі досліджуваного феномена вартує виокремити інваріантний (незмінний) і формувальний складники. Послугуючись результатами структурно-функціонального аналізу педагогічної діяльності цих фахівців, виділено такі структурні компоненти професійної компетентності викладача фахового коледжу:

мотиваційно-ціннісний – передбачає сформованість мотивів, прагнень до інноваційної педагогічної діяльності, ціннісних орієнтацій викладача на оволодіння високими рівнями професіоналізму;

когнітивно-інформаційний – включає комплекс теоретичних і технологічних (процедурних) знань, що передбачає володіння відповідними способами і прийомами розв'язання соціально-педагогічних проблем;

поведінково-діяльнісний – презентує цілісний, взаємопов'язаний комплекс умінь і навичок, що забезпечують якісну реалізацію викладачем закладу фахової передвищої освіти своїх трудових функцій;

особистісно-рефлексивний – включає уміння визначати резерви свого кар'єрного зростання, навички регулювання власної життєдіяльності, здатності до рефлексії у педагогічній діяльності;

емоційно-вольовий компонент включає здатність розуміти власний емоційний стан при розв'язанні педагогічних ситуацій; цілеспрямованість дій в освітньо-виховному середовищі коледжу; наполегливість у саморозвитку, самовдосконаленні.

Список посилань

Академічний тлумачний словник української мови. (1970-1980). Т. 1, (с. 703). <http://sum.in.ua/p/1/703/2>

Закон України «Про Вищу освіту» (2014а, 28 грудня). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

Закон України «Про державну службу» (2017, 05 вересня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

Закон України «Про освіту»: (2014б, 29 вересня). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Курлянд, З. Н., Осипова, Т. Ю., & Гурін, Р. С. (2012). *Теорія і методика професійної освіти: навчальний посібник*. Київ: Знання.

Пасько, Я. І., Білецький, В. В., Савенкова, М. Є., & Бурега, В. В. (2004). *Логіка: навчально-методичний посібник*. Донецьк: Дон ДДУ.